

L'OFFICIUM BEATE MARIE ENTRE ELS TEMPLERS CATALANS

per JAUME RIERA I SANS

RESUM

Entre els papers diversos, guardats a l'Arxiu reial de Barcelona, es conserven dues còpies privades de l'Ofici de la Mare de Déu. La lletra és de final del segle XIII o principi del XIV, i procedeixen, sens dubte, del segrest dels béns dels templers, ordenat per Jaume II l'any 1307. L'un ofici és sencer, i l'altre abreujat. A més de constituir, en ells mateixos, una prova de la pietat d'aquells religiosos, ofereixen una determinació bastant precisa en espai, temps i usuaris, que pot ajudar a la filiació de les altres versions conegudes. Es transcriuen els dos textos i se'n fa una breu caracterització.

Paraules Clau: Devocions, *Officium Beate Mariae*, *Officium parvum*, Orde del Temple.

ABSTRACT

Among the various papers of the Royal Archive at Barcelona are preserved two private copies of the Office of the Virgin. The scripture dates from the end of 13th century or beginnings of 14th, and they come, with no doubt, from the confiscation of the Templar assets ordered by Jaume II on 1307. One of the offices is complete, the other is abridged. As well as being by themselves a proof of the devotion of those men, they offer a quite exact determination of space, time and users, which can help to the filiation of the other know versions. The two textes are both transcribed and briefly characterized.

Keywords: Devotions, *Officium Beate Mariae*, *Officium parvum*, Order of the Temple.

El primer de desembre de 1307, el rei Jaume II ordenà la detenció dels frares templers dels seus dominis i nomenà comissaris per administrar els seus béns. Es deia que es tractava d'un embarg preventiu, fins que els processos que s'havien d'instruir determinessin el grau de culpabilitat dels templers en les acusacions formulades pel rei de França. Al capdavant, però, extingit l'orde per la butlla del 22 de març de 1312, molts dels béns mobles de les comandes ingressaren a la cambra reial. Se n'han conservat diversos inventaris i relacions d'ingrés, que foren objecte, anys enrere, d'una publicació particular.¹

Resultat del segrest dels arxius d'algunes comandes templeres fou la conducció a Barcelona d'un gran nombre de pergamins, llibrets de comptes i papers de tota mena. Remenats i examinats per extreure'n dades que interessaven en aquell moment, finalment foren dipositats a l'Arxiu Reial. Fou així com l'Arxiu Reial de Barcelona es convertí en el dipòsit més important d'Europa en documentació interna dels templers. Assenyalem, com a índex eloqüent d'aquesta situació, que vint de les vint-i-set cartes de Jacques de Molay, el darrer mestre de l'orde, que avui es coneixen, entre oficials i privades, es conserven a Barcelona.

Un armari exprés, retolat «Templarium», fou destinat a guardar aquella documentació. Posada en sacs, s'hi conservà durant segles, fins que, complint el Reglament de 1754, els arxivers buidaren els trenta-dos antics armaris de l'Arxiu, i començaren a formar les sèries cronològiques de pergamins i lligalls. L'operació comportà que tots els fons existents dins l'Arxiu es disgreguessin, inclosos els que procedien de les comandes dels templers, i cada unitat, segons la seva cronologia, passés a formar part de la sèrie corresponent. Els antics fons, tots mesclats, encara hi són, però ja no és possible reconstruir-los en la seva integritat.

Entrat el segle XIX, sota la direcció de Pròsper de Bofarull, es completà l'ordenació i l'inventari dels registres i dels pergamins de l'Arxiu Reial. La prossecució de la tasca en els lligalls de quaderns i papers solts correspongué al seu fill, Manuel de Bofarull. Encarregà la confecció expressa, a mida, de més de tres-centes caixes de cedre incorruptible per guardar-hi aquella massa documental. Distribuïdes les caixes per regnats, tal com s'havia fet per a les sèries majors de l'Arxiu, foren retolades com a «Cartas reales diplomáticas etc.», salvant o dissimulant, amb l'etc. del final, que moltíssims dels papers no eren cartes reials ni diplomàtiques.

Els treballs dels arxivers facultatius avançaren lentament, ja dins la segona meitat del segle XIX, perquè es pretenia «fer-ho bé», tot redactant una fitxa comprensiva de la data, el contingut i la signatura numèrica de cada paper. La tasca de catalogació no es pogué dur completament a

1. J. Ernesto MARTÍNEZ FERRANDO, «La cámara real en el reinado de Jaime II (1291-1327): Relaciones de entradas y salidas de objetos artísticos», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona* vol. 10, (1953-1954), 230 pàgines.

terme. Dos obstacles majors s'hi interposaren: per un cantó, l'enorme quantitat d'escrits que no tenien any, cosa que feia difícils adjudicar-los a un regnat concret, i per l'altre, el mal estat en què molts es trobaven, que es desfeien només de tocar-los. Tot amb tot, la majoria dels papers que aparegueren relacionats amb els templers, en nombre d'uns set-cents, es col·locà en sis d'aquelles caixes de cedre, que avui tenen els núm. 137-142 del regnat de Jaume II. Per al residu de papers en mal estat i d'atribució perplexa, es reservà una cinquantena de caixes finals, que fins molt recentment no han estat accessibles als investigadors.

És dins aquestes caixes de papers desordenats on han aparegut els dos textos devots que ara es publiquen i comenten. El primer és escrit a les quatre pàgines d'un foli doblegat en quart; l'altre, a les dues pàgines d'un foli sencer. No tenen signatura completa, però es poden localitzar com a «Cartes reials de Jaume II - Templers, Per incorporar, s. n.». La mà dels dos escrits és molt diferent, però ambdues lletres corresponen als anys finals del segle XIII i primers del XIV. El context de la seva conservació permet assegurar, sense marge per al dubte, que procedeixen d'alguna comanda dels templers catalans.

L'interès primordial dels dos textos està en el seu reflex de pietat, que en aquest cas seria dels templers. La recitació devocional de l'ofici de la Mare de Déu dins les cases religioses és anterior a l'orde del Temple. No ha de sobtar que els templers adoptessin aquesta pràctica, perquè hi ha proves que al final del segle XIII també s'havia estès als laics alfabetitzats. L'inventari dels béns de Guillem Eimeric, jurista de Barcelona, dreçat el 24 de setembre de 1301, descriu unes hores de la Mare de Déu com a velles «Item quasdam oras veteres Beate Marie».² Tampoc no en manquen mencions dins la casa reial. Unes cartes sense any, que són del 1308, ens informen que Jaume II havia encarregat al batlle de Tortosa que fes copiar, per fra Jaume de Garrigans, de l'orde de predicadors, un llibre d'hores de la Mare de Déu, segons el costum del seu orde, per lliurar-lo a la reina Blanca. El batlle no en trobà cap a Tortosa que tingués aquella característica. Va escriure a fra Bernat Duran, lloctinent del prior del convent de Tarragona, sol·licitant que li'n prestés un per poder complir l'ordre del monarca. Fra Bernat Duran li respongué, en una carta que també s'ha conservat, que, convocats els frares, havia trobat que no tenien cap llibre d'hores, perquè recitaven l'ofici de memòria «omnes enim fratres faciunt predictas horas cordetenus», però havia sabut que fra Jaume d'Olzina, mallorquí, havia portat de París aquestes hores per als infants reials, que eren bones, belles i corregides «bonas, pulchras, ordinatas et bene correctas».³ Més tard, morta la reina Blanca el

2. *Anuario de Estudios medievales* (Barcelona), vol. 37, núm. 1 (2007), p. 860-863.

3. Cartes publicades a la *Revista històrica* (Barcelona), núm. 4 (1877), p. 37-39. L'any de la correspondència del rei amb el batlle de Tortosa sobre la còpia del llibre d'hores es comprova per ACA, Canc., reg. 140, 155v.

novembre de 1310, el rei disposà que alguns objectes que li havien pertangut fossin lliurats a la seva filla, la infanta Maria. Hi comprenia unes hores de la Mare de Déu i dels difunts «unum librum in quo sunt ore Beate Marie et mortuorum».⁴

El primer dels nostres textos, tot en llatí, descriu l'*Officium beate Marie* complet i sembla destinat als frares ja obligats a la recitació de l'ofici diví; el segon, en català, descriu l'ofici abreujat, el que serà designat com *Officium parvum*, i sembla destinat als frares llecs. Tant l'un com l'altre, tanmateix, fan la impressió de pressuposar que els usuaris se saben de memòria tot el material, com si només calgués consignar la successió d'invitoris, responsoris, himnes, salms, etc. La majoria de les antífonas estan solament indicades amb els dos o tres primers mots, malgrat ser prou breus. Curiosament, en un moment determinat, tots dos remetent al llibre comú per localitzar una antífona o «capítula» concreta: «Quere in breviario», diu el primer; «Cerquats-la en les ores», diu el segon.

Mancats d'accés a exemplars coetanis amb els quals poder col·locar els dos textos, no és possible d'establir-ne la filiació. Com a ajut a la seva caracterització, assenyalarem que porten la *Commemoratio de sanctis*, però no inclouen el *Kyrie eleison*.

El primer text, el que descriu l'ofici complet, menciona quatre himnes, que són: *Aue maris stella* (A vespres), *Uirgo singularis* (A completes), *O gloriosa domina* (A laudes) i *Memento salutis actor* (A les hores menors). Els salms són vint-i-vuit. Els de vespres, matines i laudes corresponen als de les festes. A vespres: 109. *Dixit Dominus Domino meo*. 112. *Laudate pueri*. 111. *Beatus uir [qui timet Dominum]*. 126. *Nisi Dominus edificat*. 147. *Lauda Jherusalem*. A matines: 8. *Domine Dominus noster*. 18. *Celi enarrant*. 23. *Domini est terra*. A laudes: 92. *Dominus regnavit*. 99. *Jubilate*. 62. *Deus Deus meus*. El càntic de Daniel: *Benedicite*. 148. *Laudate Dominum de celis*. Els salms per a les hores menors i completes van seguits. A prima: 119. *Ad Dominum cum tribularer*. 120. *Leuauit*. 121. *Letatus sum*. A tèrcia: 122. *Ad te leuauit*. 123. *Nisi quia*. 124. *Qui confidunt*. A sexta: 125. *In conuertendo*. 126. *Nisi Dominus*. 127. *Beati omnes*. A nona: 128. *Sepe*. 129. *De profundis*. 130. *Domine non est exaltatum*. A completes: 131. *Memento Domine Dauid*. 132. *Ecce quam bonum*. 133. *Ecce nunc*.

El segon text té el valor afegit d'estar escrit en català. El copista, que potser era el mateix autor, volia presentar-lo elegant i posà un toc de tinta vermella a moltes majúscules.

No deu ser un text improvisat, però fa la impressió d'haver estat confegit per al cas, com si hagués estat sol·licitat per membres d'alguna comunitat interessats per un ofici de la Mare de Déu abreujat. De fet, el destinatari és plural.

4. J. Ernesto MARTÍNEZ FERRANDO, «La cámara real en el reinado de Jaime II...», p. 57.

L'abreujament és notable i sembla un poc arbitrari. Sorpren, si més no, que enllaci matines i laudes sense advertir-ho, i que ens digui, en acabat, que «les laudes e les altres coses [?], tot se diu axí con damunt». No descriu què cal recitar a les hores menors, vespres ni completes. En té prou d'indicar que l'ofici per a aquestes hores canòniques «tots dies se diu en una guisa, que no s muda nuyl temps».

La preocupació major de l'anònim confegidor d'aquest ofici abreujat són les variants. Insisteix a deixar clar què s'ha de recitar «tots dies» i què és propi dels dies entre setmana: diumenge, dilluns i dijous, per un cantó; dimarts i divendres; per l'altre, i més variants per al dimecres i el dissabte. En canvi, no indica que n'hi hagi per al temps d'Advent, de Nadal o entre any.

El material que descriu, doncs, no és el d'un ofici complet. Només menciona una oració (*Deus qui de beate Marie*); dos himnes (*O gloriosa domina* i *Quem terra, pondus, etera*); dos capítols (*Ego quasi uitis* i *Precibus et meritis*); tres lliçons (*Admite piissima*, *O beata Maria* i *Sancta Maria succurre*), etc. Menciona un total de setze salms. Són aquests: Càntic de Daniel: *Benedicite omnia opera*. Càntic de Zacaries: *Benedictus Dominus Deus Israel*. 95. *Cantate Domino* [canticum nouum, cantate]. 97. *Cantate Domino canticum nouum quia mirabilia*. 18. *Celi enarrant*. 62. *Deus Deus meus*. 45. *Deus noster* [refugimus]. 8. *Domine Dominus noster*. 23. *Domini est terra*. 92. *Dominus regnauit, decorem*. 96. *Dominus regnauit, exultet*. 44. *Eruclauit cor meum*. 86. *Fundamenta eyus*. 99. *Jubilate Domino*. 148. *Laudate Dominum de celis*. 94. *Venite, exultemus Domino*. Els salms de matines i laudes, que són vuit, coincideixen amb els del primer text.

A continuació s'ofereixen els dos oficis. La transcripció manté totes les lletres dels originals, respectant les *u* i les *v*. També reproduïx els mots **rathats**. Els mots i síl·labes escrits entre línies i als marges estan entre \ /. Les lletres, i uns pocs mots, desapareguts per forats de corc s'han posat entre () quan la seva restitució s'ha vist possible; altrament, s'han indicat amb punts suspensius. Unes poques lletres oblidades estan entre []. Una síl·laba sobrerera s'ha posat entre < >. Per facilitar la lectura, els títols estan en versaletes i s'han alternat les cursives amb els tipus rodons.

[A]

AD VESPERAS. *Officium beate Uirginis sic incipit*. Aue Maria gratia plena Dominus tecum. R/. *Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus uentris tui*. Deus in adiutorium meum intende. Domine (ad ad)iuuandum et c^a. Gloria Patri et c^a. *Antiphona*. ~~Santa~~ Super. *Psalmus*. Santa Dei genitrix uirgo semper Maria, intercede \pro nobis/ ad Dominum Deum nostrum. *Psalmus*. Dixit Dominus. Laudate pueri. Beatus uir. Nisi Dominus hedificat. Lauda Jherusalem. *Post psalmos dicatur* Ant(...)icta. *Capitulum*. ~~dicat~~ f S(icut) c(a)rnationum — *quere in breuiario* —. *Ympnus*. Aue maris stella. *Antiphona ad Magnificat*. Santa Maria succure miseris. *Psalmus*.

Magnificat. *Post Magnificat, antiphona* Pre(...) *santa Maria. Oratio.* Concede nos famulos et c^a. \ *Finis* / Per Christum Dominum nostrum. *Post dicatur sic:* Santi Dei omnes intercedere dignemini pro nostrarum animarum salute. *Versus.* Orate pro nobis omnes santi Dei. *R/.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi. *Oratio.* Tribue quesumus Domine omnes sanctos tuos jugiter orare pro nobis, et eos semper clementer exaudire digneris. Per Christum Dominum nostrum. *Post.* Da pascem Domine in diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis nisi tu, Deus noster. *Versus.* Fiat pax in uirtute tua. *R/.* Et habundancia in turribus tuis. *Oratio.* Deus a quo sancta desideria, recta consilia et justa sunt opera, da seruis tuis illam quam mundus dare non potest pascem, ut et corda nostra mandatis tuis dedita, et hostium sublata formidine, tempora sint tua protectione tranquilla. Per Dominum nostrum Jhesum, filium tuum, qui tecum uiuit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum amen. Dominus uobiscum, et cum spiritu tuo. Benedicamus Domino. \ *Deo gratias* /. *In fine:* Aue Maria gratia plena Dominus tecum. *R/.* Benedicta et c^a. *Sic incipiente \sunt/ omnes hore ore beate Uirginis, per Aue Maria. Hoc etiam officium fit ad uesperas per totum annum; hoc excepto, quod per totum Aduentum dicitur ad Magnificat antiphona* O uirgo uirginum. *Oratio.* Deus qui de beate Marie uirginis utero et c^a. *Et a natiuitate Domini usque ad Purificationem dicitur oratio, post Magnificat, Deus qui salutis eterne. Hee orationes omnes que dicuntur ad uesperas, dicuntur semper ad matutinum.*

AD COMPLETORIUM. *Officium.* Aue Maria *ut supra.* Conuerte nos Deus et c^a. *Psalmus.* Memento Domine Dauid. Ecce quam bonum. Ecce nunc. *Antiphona.* Virgo Maria (...). *Capitulum.* Ego mater pulcre dilectionis, timoris et agnitionis et sancte spei. *R/.* Deo gratias. *Responsorium.* Intercede pro nobis sancta uirgo uirginum, mater Dei Maria. *Versus.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi. *R/.* Mater Dei Maria gloria et c^a. *Et repete* Intercede et c^a. *Ympnus.* Uirgo singularis. *Versus.* Post partum uirgo inuiolata permansisti. *R/.* ~~Dei genitrix intercede pro nobis. R/. Inuiolata et c^a. Gloria et c^a. Repete Post partum et c^a.~~ *Psalmus.* Nunc dimitis. *Antiphona.* Sub tuum. *Oratio.* Concede misericors Deus fragilitati nostre presidium, ut qui sante Dei genitricis et uirginis Marie memoriam agimus, intercessionis eius auxilio a nostris iniquitatibus resurgamus. Per eundem Dominum et c^a.

AD MATUTINUM. *Officium. Inuitatorium.* Aue Maria *ut supra.* Domine labia mea et c^a. Deus in adiutorium et c^a. *Inuitatorium.* \ *Regem uirginis filium, venite adoremus./ Aue Maria gratia plena, Dominus tecum. R/. Benedicta tu in mulieribus e benedictus fructus uentris tui.* Venite exultemus et c^a. *Psalmus.* Domine Dominus noster. Celi enarrant. Domini est terra. *Antiphona.* Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus uentris tui. *Versus.* Difusa est gratia in labiis tuis. *R/.* Propterea benedixit te Deus ~~pat~~ in eternum. Pater noster et c^a. Et ne nos inducat in temptationem. *R/.* Sed libera nos a malo.

Leccio I^a. Jube dompme benedicere. *Benediccion.* Alma uirgo uirginum, santa Maria uirgo uirginum, mater et filia regis regum omnium, tuum nobis inpende solacium, ut celestis regni per te mereamur habere premium, et cum electis Dei regnare inperpetuum. Tu autem Domine et c^a. *R/.* Pia, santa et immaculata uirginitas.

Leccio II^a. Jube dopne. *Benediccion.* Santa Dei genitrix. Santa Maria piarum piissima, intercede pro nobis, santarum santissima, ut per te, uirgo, nostra sumat precamina qui pro nobis ex te natus regnat super chetera, et ut sua caritate nostra deleantur pecamina. Tu autem Domine. *R/.* *Secundum.* Aue Maria et c^a.

Leccio III^a. Jube dompne. *Benediccion.* Nos cum prole pia benedicat uirgo Maria. Santa Dei genitrix, que digne meruisti concipere quem totus orbis nequiuu comprehendere, tuo pio interuentu culpas nostras ablue, ut perhempnis sedem glorie per te reddempti ualeamus scandere, ubi regnas cum filio tuo sine tempore. Tu autem et c^a. *R/.* *Tercium.* Felix namque est et c^a. *Si fuerit festum simple uel mayus, dicitur* Laudamus et Dominum.

IN LAUDIBUS. *Versus.* Ora pro nobis santa Dei genitrix. *R/.* Ut digni efficiamur promissionibus Christi. Deus in adiutorium et c^a. *Psalmus.* Dominus regnauit. Jubilate. Deus, Deus meus. Benedicite. Laudate Dominum de celis. *Antiphona.* Post partum uirgo inuiolata permansisti. *R/.* Dei genitrix intercede pro nobis. *Capitulum.* Ego quasi uitis fructificaui suauitatem odoris, et flores mei fructus honoris et honestatis. Deo gratias. *Ypmus.* O gloriosa domina. *Versus.* Elegit eam Deus. *Canticum.* Benedictus Deus ~~ira~~ I[s]ra[el]. *Antiphona.* O gloriosa Dei genitrix, uirgo semper Maria, que Dominum omnium meruisti portare, regem angelorum sola uirgo l\ac/tare. Nostri quesumus pia memorare, et pro nobis Christum deprecare, ut tuis fulti patrociniis, ad celestia regna mereamur peruenire. *Oratio ut supra in uesperis.*

AD PRIMAM. *Officium.* Aue Maria. Deus in adiutorium et c^a. *Ympnus.* Memento, salutis actor, quod nostri quondam \corporis/ ex illibata uirgine nascendo formam sumpseris. Maria mater gratie, mater misericordie, tu nos ab hoste protege, et ora mortis suscipe. Gloria tibi, Domine, qui natus es de uirgine, cum Patre et sancto Spiritu in sempiterna secula amen. *Psalmus.* Ad Dominum cum tribularer. Leuaui. Letatus sum. *Antiphona.* Dignare me laudare te, uirgo sacrata. Da michi uirtutem contra hostes tuos. *Capitulum.* Ab inicio et ante secula creata sum, et usque ad \futurum/ seculum non desinam, et in habitatione \santa/ coram ipso ministraui. Deo gratias. *R/.* Post partum uirgo inuiolata permansisti. ~~Uirgo~~ Dei genitrix, intercede pro nobis. *R/.* Inuiolata permansisti. Gloria Patri et c^a. Post partum et c^a. *Versus.* Benedicta tu in mulieribus, ~~et benedictus fr~~ et benedictus fructus uentris tui. *Oratio.* Gratiam tuam quesumus, Domine,

mentibus nostris infunde, ut qui angelo nunciante Christi filii tui incarnationem cognouimus, per passionem eius et cruce[m] ad resurrectionis gloriam perducamur. Per eundem Christum.

AD TERCIAM. *Officium.* Aue Maria. Deus in adiutorium. *Ympnus.* Memento *ut supra.* *Psalmus.* Ad te leuauit. Nisi quia. Qui confidunt. *Antiphona.* Gaude Maria uirgo, cunctas hereses sola interemisti in uniuerso mundo. *Capitulum.* Et sic in Syon firmata sum. *R/.* Santa Maria mater Christi, audi rogantes seruulos, et impetratam nobis celitus ~~Audi roga~~ tu (...) indulgentiam. Audi et c^a. Gloria Patri et c^a. Santa Maria. *Versus.* Ora pro nobis sancta Dei genitrix, ut digni efficiamur promissionibus Christi. *Oratio.* Concede nos; *uel* Deus qui de beate Marie; *uel* Deus qui satis eterne, *pro tempore.*

AD VI. *Officium.* Aue Maria. Deus. *Ympnus.* Memento. *Ant.* *Psalmus.* In conuertendo. Nisi Dominus. Beati omnes. *Antiphona.* In prole mater, in partu uirgo, gaude et letare, uirgo mater Domini. *Capitulum.* Et radicaui. *R/.* Ora pro nobis sancta Dei genitrix, ut digni efficiamur promissionibus Christi. Santa Dei genitrix. Gloria et c^a. Ora pro nobis. *Versus.* Elegit eam Deus et preelegit eam, et habitare eam facit in tabernaculo suo. *Oratio.* Protege Domine famulos tuos subsidiis pacis, et beate Marie semper uirginis patrocinis confidentes, a cunctis hostibus redde securos. Per Dominum.

AD IX. *Officium.* Aue. Deus. *Ympnus.* Memento et c^a. *Psalmus.* Sepe. De profundis. Domine non est exaltatum. *Antiphona.* Beata mater et intacta uirgo. *Capitulum.* Quasi cedrus. *R/.* Elegit. *Versus.* Santa Dei genitrix. *Oratio.* Famulorum tuorum quesumus, Domine, delictis ignosce, ut qui tibi de actibus nostris placere non possumus ualemus, genitricis filii tui ~~intercessione~~, Domini nostri, intercessione saluemur. Qui tecum uiuit et regnat et c^a.

In fine omnium orarum Aue Maria.

[B]

A les matines de madona santa Maria, tots dies deïts aquest inuitatori *Domine labia mea aperies, et os meum annunciabit laudem tuam. Deus in adiutorium meum intende. Domine, ad adiuuandum me festina. Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto. Sicut erat in principio et nunc et semper et in secula seculorum amen. Alleluia.*

Tots dies aquest inuitatori: *Aue Maria gratia plena Dominus tecum. Psalm. Venite, exultemus Domino.* Deïts-lo, tot, tots dies. Con hom ha dit lo uitatori, diu hom tots dies aquest ymne: *Quem terra, pontus, etera.*

Als dicmenges e als diluns e als diyous, diu hom aquestes antíphones e aquests salms. La primera antíphona és *Benedicta tu in mulieribus.* Lo

salm és *Domine Dominus noster*. E a quascun salm, con hom ha dit tot lo salm, torna hom tota la antífona. La segona antífona, *Sicud mirra electa*. Lo salm, *Celi enarant*. La terça antífona és *Ante chorum*. Lo salm és *Domini est terra*. Aprés, con hom ha dits tres aquest tres salms e aquestes tres antíphones, diu hom lo vers aquest: *Post partum uirgo inuiolata permansisti. Dei genitrix intercede pro nobis*. Aprés del vers, diu hom un *Pater noster*, tot, e puis diu hom la capitula aquesta: *Precibus et meritis intemerate uirginis Marie, saluet et conffortet nos omnipotens et misericors Deus amen*. Puix diu hom *Jube dompne benedicere*. Con hom ha dit asò, diu hom la benedicció aquesta: *Alma uirgo uirginum*. Puis diu hom la primera lissó: *O beata Maria*. Con hom à dita la tota la lissó, diu hom *Tu autem Domine miserere mei. Deo gratias*. Aprés d'assò, diu hom lo respons aquest: *Paradisi porta*. E diu l'om tot. Puis di[u] hom *Jube dompne benedicere*. Diu ho[m] la benedicció *Beate Marie intercessio*. La segona lissó: *Admite piissima*. Aprés, lo respons *O gloriosa domina*, tot. *Jube dompne benedicere*. La benedicció: *Castitatem mentis*. La tersa lissó: *Sancta Maria succurre*. Aprés, lo respons *Felix namque sacra*. Con tot l'aurets dit, al ters respons tota hora, e deïts *Gloria Patri*. Aprés d'assò, deïts *Te Deum*, tot. Con l'aurets tot dit, deïts aquest vers tots dies: *Benedicta tu in mulieribus, et benedictus ffructus uentris tui*. Aprés, *Deus in adiutorium meum intende*. Aprés d'assò, una antífona: *Post partum uirgo*. Puxes deïts v salms, tots complidament, tots dies, so és a saber, *Dominus regnauit decorem*, tot. L'altre, *Jubilate Domino*. Lo ters, *Deus Deus meus*. Lo quart, *Benedicite omnia opera*. Lo quint, *Laudate Dominum Dominum de celis*. Aprés aquets, tornats tota la antífona *Post partum uirgo*. Dita la antífona, deïts la capitula aquesta: *Ego quasi uitis* –cerquats-la en les hores–. Puis direts lo ymne *O gloriosa domina*, tot. Aprés del ymne, direts lo vers ps, so és a saber, *Elegit eam Deus et preelegit eam, et habitare facit in tabernaculo suo*. Puis direts lo cap d'aquesta antífona: *O gloriosa Dei genitrix*. Aprés, lo salm, tot, *Benedictus Dominus Deus Israel*. Aprés tot lo salm, tornarets tota la antífona. Dita la antífona, direts *Domine exaudi oracionem meam, et clamor<or> meus ad te ueniat. Oremus. Deus qui de beate Marie*. Fenida la oració, direts *Benedicamus Domino. Deo gratias*.

¶ Als dimarts se muden les antíphones e ls salms e ls responses. La primera antífona és *Specie tua*. Lo salm, *Eruclauit cor meum*, tot. Con lo psalm est tot dit, torna hom tota la antífona. La segona antífona, *Adiuuabit eam*. Lo psalm, *Deus noster*. La tersa La terça antífona, *Sicud letancium*. Psalm, *Fundamenta eius*. Vers, el *Pater noster*. E la capitula e les lisons no s muden neguns dies, mas la benedicció. És la primera *Deleat nostra crimina*. La segona és *Eterni regis filia*. La terça, *Filius Marie uirginis*. El primer respons, *Diffusa est gratia*. Lo segon, *Que est ista*. Lo ters, *Ffelix namque*. Axí matex, com se diu als dimarts, se diu als diuendres.

¶ Als dimecres e als dissaptes se muden les antíphones e ls responses e els psalms. La primera antífona dels dimecres e dels dissaptes és

Gaude Maria uirgo. Lo salm, *Cantate Domino*, primer. La segona antífona és *Dignare me*. Lo salm, *Dominus regnauit, exultet*. La terça antífona és *Speciosa facta es*. Lo psalm, *Cantate Domino canticum nouum quia mirabilia*. Lo primer respons, *O gloriosa domina*. Lo segon, *Sancta et immaculata*. Lo ters, *Ffelix namque*.

Les laudes e les altres coses, tot se diu axí con damunt se diu als dicmenges, e als diluns e als diious. La prima, e la tèrcia, e 'l migdia, e la nona, e les vespres, e la completa, tots dies se diu en una guisa, que no s muda nuyl temps.

